

Κάτοπτρα αριστερών ηγεμόνων

► Του **ΓΙΩΡΓΟΥ Ν. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ**, διδάκτορος Φιλοσοφίας

Ο ΟΡΟΣ «ΚΑΤΟΠΤΡΑ ηγεμόνων» (speculum principis) χρησιμοποιείται για τα κείμενα του Μεσαίωνα που απευθύνονταν ή αφιερώνονταν στους ηγεμόνες (βασιλείς, πρίγκιπες, αυτοκράτορες) υπό μορφή εγκωμίου ή παραινετικών προτάσεων και τους προέτρεπαν σε πράξεις και συμπεριφορές που ταίριαζαν στο αξίωμά τους. Οι ρίζες αυτού του γραμματειακού είδους θα μπορούσαν να αναζητηθούν στους αρχαίους συγγραφείς που έγραψαν έργα περί βασιλείας ή παραινετικές επιστολές σε ηγεμόνες, όπως η «Εβδομη επιστολή» και η «Πολιτεία» του Πλάτωνα με το ιδεώδες του βασιλέως-φιλοσόφου, η «Κύρου παιδεία» και ο «Ιέρων» του Ξενοφώντα ή ακόμη οι επιστολές του Ισοκράτη «Προς Νικοκλέα», «Προς Δημόνικον», «Προς Φίλιππον». Ο Πλάτων και ο Ξενοφών λ.χ. θεωρούν κλειδί της ορθής διακυβέρνησης την εκπαίδευση του μονάρχη.

Όπως ήταν φυσικό, τα «κάτοπτρα ηγεμόνων» ευδοκίμησαν σε μοναρχικά καθεστώτα, πράγμα που εξηγεί την άνθησή τους κατά τον Μεσαίωνα και συνεπώς κατά τους βυζαντινούς χρόνους, ήδη από την αρχή της ανατολικής ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Ο δουλοπρεπής τόνος των «κατόπτρων ηγεμόνων» αντανάκλα την έλλειψη ελευθερίας και κριτικής στα αυταρχικά καθεστώτα και επιπλέον την απουσία εναλλακτικής λύσης την οποία αυτά καλλιεργούν. Ήδη ο χριστιανός επίσκοπος Ευσέβιος Καισαρείας τον 4ο μ.Χ. αιώνα θέτει τα θεμέλια για τη δικαιολόγηση και δικαιώνιση της απόλυτης βασιλικής εξουσίας, με τον «Εκατονταετηρικό», γραμμένο για τον πρώτο Βυζαντινό αυτοκράτορα Κωνσταντίνο Α'. Θεωρεί τον αυτοκράτορα εικόνα του Θεού επί της γης και τη βασιλεία του εικόνα της «ουράνιας βασιλείας». Εκτοτε, σχεδόν κάθε Βυζαντινός αυτοκράτορας θα έχει το δικό του «κάτοπτρο» γραμμένο συνήθως από κάποιον αφοσιωμένο ιερωμένο ή αυλικό. Έτσι καθιερώθηκε η ιδεολογία της «ελέω Θεού βασιλείας» που διήρκεσε μέχρι τον 20ό αιώνα.

ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ αντιπροσωπευτικές ολιγαρχίες ανθεί ένα άλλο είδος «κατόπτρων», που απευθύνεται σε κομματικούς ηγεμόνες και κυβερνητικούς γραφειοκράτες. Τα σύγχρονα «κάτοπτρα» γράφονται από διανοούμενους, δημοσιογράφους, πανεπιστημιακούς που πρόσκυνονται στα κόμματα και σκοπό έχουν να προπαγανδίσουν τις υποτιθέμενες ιδέες, ικανότητες και αρετές του εκάστοτε ηγεμόνα και του κόμματος. Το ίδιο συμβαίνει και στην Αριστερά. Μετά δε τον σχηματισμό της κυβέρνησης Αριστεράς - Ακροδεξιάς, στην οποία συμμετέχουν πολλοί πανεπιστημιακοί, μερικοί κονδυλοφόροι φθάνουν στο σημείο να εγκωμιάζουν και να υποστηρίζουν ακόμη και ανθυπο-ηγεμόνες της κυβέρνησης. Κάποιοι ταυτίζονται ακόμη και με την προβληματική πρόεδρο της Βουλής και τον φλύαρο νάρκισσο υπουργό Οικονομικών.

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΟΜΑΔΕΣ από κόλακες και οσφυοκάμπτες διανοούμενους πλημμυρίζουν τα ραδιόφωνα και τα έντυπα, τους διαδρόμους και τα σαλόνια της εξουσίας. Κάποιοι λ.χ. προσπαθούν να εντάξουν τις κινητοποιήσεις των πλατειών το 2011 στο αφήγημα της κομματικής Αριστεράς, μερικοί ταυτίζονται με την κυβερνώσα τακτική και άλλοι με την εσωτερική αριστερή κομματική αντιπολίτευση. Οι μεν ευνοούν την ευρωπαϊκή πορεία της κυβέρνησης,

οι δε θυσιάζουν στην αντι-ευρωπαϊκή ρήξη. Οι περισσότεροι είναι βεβαίως αντικαπιταλιστές, αντιμνημονιακοί, με διαφοροποιήσεις - υπέρ του ευρώ ή υπέρ της δραχμής. Συνάπτουν συμμαχίες ή συμβόλαια ανοχής, δίνουν με αρκετή αυτοπεποίθηση συμβουλές και παραινέσεις στους αριστερούς ηγεμόνες, αγνοώντας πως αυτοί τους αγνοούν παντελώς. Θα μπορούσε να γίνει λόγος για «ιδρυματικό σύνδρομο» των αριστερών διανοουμένων, χωρίς να σημαίνει πως έχουν την αποκλειστικότητα.

ΟΥΔΕΙΣ ΦΥΣΙΚΑ διανοούμενος της Αριστεράς αναρωτιέται ποιος θα χειριστεί μια μελλοντική δυστοπία, η οποία από ό,τι φαίνεται δεν είναι καθόλου απίθανη, αν ληφθούν υπ' όψιν οι λανθασμένες ενέργειες της κυβέρνησης Αριστεράς - Ακροδεξιάς, που επί τέσσερις μήνες παραμένει εγκλωβισμένη στις θανάσιμες αντιφάσεις της: από τη μία οι ανεδαφικές δημαγωγικές προεκλογικές υποσχέσεις και από την άλλη οι απειλές της εσωτερικής κομματικής αντιπολίτευσης, από τη μία αριστερός λαϊκισμός και ακροδεξιός εθνικισμός και από την άλλη αναποτελεσματικότητα στα οικονομικά μεγέθη (με κυρίαρχη τη φοροδιαφυγή), νέκρωμα της αγοράς, διαφυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό, στασιμότητα στην αναδιάρθρωση των θεσμών, στο μεταναστευτικό και δημιουργία ανασφάλειας στην κοινωνία.

Η στάση αυτή σημαίνει ανευθυνότητα, ένδεια και ευτελισμό των αριστερών διανοουμένων, αφού ταυτίζονται ρητώς με την εξουσία και τους εξουσιάζοντες και ούτε καν την εκπαίδευση του αριστερού ηγεμόνα προτείνουν. Ο ρόλος της διάνοησης δεν είναι το χάιδεμα της εξουσίας, αλλά η διαρκής κριτική της και η ταυτόχρονη ενημέρωση της κοινωνίας. Από ό,τι φαίνεται είναι δύσκολο για τους αριστερούς διανοούμενους να σπάσουν τα «κάτοπτρα ηγεμόνων», να απελευθερωθούν από εξουσιαστικές αντιλήψεις, κομματικές ιδεολογίες, από την ολιγαρχική διακυβέρνηση και να ανοιχτούν στον δημοκρατικό δρόμο, να ενημερώσουν την κοινωνία για τα λάθη, τις αδυναμίες, τις ανακολουθίες, την ανικανότητα της εξουσίας, να την προετοιμάσουν για το δύσκολο μέλλον.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ της χώρας αποδεικνύει πως οι περισσότεροι διανοούμενοι ήταν πάντα παρακοιμημένοι της εξουσίας, είτε της θρησκείας, του εθνικισμού και της Εκκλησίας, είτε των κομμάτων, του κρατισμού και των ισχυρών ΜΜΕ, που τους εξασφάλιζαν εξουσία και δημοσιότητα, ηθικά και υλικά προνόμια, θέσεις στα πανεπιστήμια, στον κομματικό και τον κρατικό μηχανισμό. Για τον λόγο αυτό δεν υπήρξε ποτέ στην Ελλάδα ένα σημαντικό ρεύμα χειραφετικής σκέψης, ει μη μόνον εθνικιστικά ιδεολογήματα, θρησκευτικές ιδεοληψίες, θεολογικές αναλύσεις, λαϊκιστικά φληναφήματα και αριστερές ρητορείες. Στο πλαίσιο αυτό, τα αριστερά «κάτοπτρα» συμβάλλουν στην ιδεολογία της ανάθεσης, στην πολιτική αλλοτρίωση και ετερονομία, δημιουργώντας εφσυχασμό και ψευδαισθήσεις πως οι ηγεμόνες και το κόμμα θα φέρουν το αίσιο μέλλον. Καθιερώνουν έτσι και δικαιώνουν την ιδεολογία της «ελέω κόμματος ολιγαρχίας».

